

1. Verejno-prospešné organizácie v sústave verejných financií

Verejné financie – patria sem:

- štátny rozpočet (ŠR)
- miestne rozpočty (MR)
- štátne účelové fondy
- štátne verejno-prospešné organizácie

Verejno-prospešné financie – súčasťou VS, majú finančný vzťah na ŠR alebo MR.

Verejno-prospešné organizácie – také organizácie, ktoré poskytujú statky a služby verejnoprospešného charakteru a sú financované úplne alebo čiastočne prostredníctvom rozpočtovej sústavy.

Úlohy verejno-prospešných organizácií:

- *uspokojovať obyvateľov dostatočným množstvom statkov a služieb verejnoprospešného charakteru* (napr. verejná doprava, spoje, školstvo, zdravotníctvo, obrana, ochrana životného prostredia, kanalizácia, zásobovanie vodou, elektrickou energiou a plynom atď.) Táto úloha závisí od vyspelosti krajiny, historických zvláštností, demografických ukazovateľov (sociálna odkázanosť, nezamestnanosť...) a pod.
- *získať potrebné finančné zdroje na svoju činnosť* (súčasť stratégie hospodárskej politiky štátu, závisí od druhu statku či služby podľa jednotlivých sektorov hospodárstva)

V priebehu historického vývoja nadobúdali verejno-prospešné organizácie rôzne organizačné formy, a to ako združenia, spoločnosti, štatutárne úrady až po samosprávne agentúry. Boli organizované ako samostatné inštitúcie, nezávislé od vlády, predsa boli ňou viac-menej kontrolované.

Organizačné formy verejno-prospešných organizácií (všeobecne – vo vyspelých i rozvojových krajinách):

☐ verejné korporácie

- sú také spoločnosti, ktoré majú finančnú, výrobnú a obchodnú samostatnosť
- finančne oddelené od ŠR => možnosť uzatvárať obchody s domácimi aj zahraničnými subjektami
- kontrola – príslušné ministerstvo
- informovať parlament o výsledkoch hospodárenia
- vyprodukovaný zisk verejných korporácií = 1.časť ako daň zo zisku do ŠR a úrokov za úver, 2.časť na financovanie obežného a fixného kapitálu a tvorbu rezerv
- môžu dostať aj dotácie, subvencie, alebo úvery od vlády prostredníctvom ŠR
- tento typ sa vyskytuje hlavne v oblasti ekonomickej infraštruktúry, napr. pošta, dopravné a zásobovacie spoločnosti a pod.

☐ podniky s rozpočtovým spôsobom financovania

- forma: akciové spoločnosti
- kontrola – miestne orgány moci resp. príslušné ministerstvá, ale môžu byť nahradené valným zhromaždením akcionárov

- majú väčšiu samostatnosť a nezávislosť od vlády ako verejné korporácie
- napr. výskumné a vývojové pracoviská, lodenice, prístavy a pod.
- ❑ **zmiešané spoločnosti**
 - najstaršia forma spojenia štátneho a súkromného kapitálu
 - majú finančnú, obchodnú, výrobnú samostatnosť
 - forma: akciové spoločnosti
 - podnikateľsko-ziskový princíp fungovania => možnosť uzatvárať väčšie rezervné fondy a zabezpečovať financovanie investícií z vlastných zdrojov
 - tým, že zabezpečujú služby, štát garantuje emisiu akcií a obligácií, prípadne poskytuje daňové úľavy
 - riadiaci aparát neurčuje štát, ale valné zhromaždenie akcionárov
 - táto forma sa uplatňuje v leteckom, lodiarskom priemysle a občas aj v bankovníctve

Formy verejno-prospešných organizácií (v podmienkach Slovenskej republiky):

- ❑ **rozpočtové organizácie**
 - PO štátu alebo obce zriaďované zákonom alebo rozhodnutím ústavného orgánu alebo obcou a sú prepojené príjmami a výdavkami na ŠR alebo MR
 - s pridelenými prostriedkami hospodária samostatne, ale len do predpísanej výšky
 - používajú brutto systém financovania - rozpočtový spôsob financovania
 - v zriaďovacej listine sú uvedené (platí aj pre príspevkové organizácie) základné verejnoprospešné činnosti alebo verejné funkcie, na ktoré boli organizácie zriadené
 - príjmy a výdavky sú vedené na účtoch v národnej banke
 - RO a PrO si poskytujú svoje výkony za odplatu
 - RO medzi sebou si výkony svojej pôsobnosti poskytujú bezplatne
 - RO nemôžu nakupovať, emitovať akcie, prijímať a vystavovať zmenky, vstupovať do úverových vzťahov ako ručiteľ alebo prijímať a poskytovať úvery.
 - RO sa riadia zásadami:
 - *nenávratnosť* (zdroje z rozpočtovej sústavy a späť sa nevracajú)
 - *limitovanosť* (zdroje z rozpočtov sa môžu čerpať len do schválenej výšky)
 - *účelnosť a efektívnosť* (zdroje sú určené vopred na určený účel)
- ❑ **príspevkové organizácie**
 - PO štátu alebo obce na ŠR alebo MR sú napojené príspevkom alebo odvodom
 - časť výdavkov si hradia z vlastných príjmov a časť môžu dostať zo ŠR alebo MR ako príspevkov alebo subvenciu
 - môžu vykonávať podnikateľskú činnosť so súhlasom zriaďovateľa
 - môže prijímať úvery, ale štátny rozpočet za ne neručí
 - nemôže vystavovať dlhopisy a vystavovať a prijímať zmenky
- ❑ **štátne podniky na uspokojovanie verejnoprospešných záujmov (ŠP na U VPZ)**
 - vznikol po roku 1990, aj keď tieto podniky vykonávali činnosti aj dovtedy, ale ich mechanizmus sa neosvedčil
 - líšia sa od klasických štátnych podnikov
 - *predmetom* (ŠP na U VPZ majú predmet činnosti záväzný a možno ho meniť len so súhlasom zakladateľa)
 - *odborom činnosti* (o odboroch rozhoduje vláda)
 - *organizačnou štruktúrou* (v tomto podniku sa nezriaďuje dozorná rada)
 - *rozhodovanie o výsledku hospodárenia* (za činnosť podniku zodpovedá

riaditeľ, na návrh riaditeľa zakladateľ schvaľuje ročnú účtovnú závierku a rozhoduje o rozdelení použiteľného zisku)

- podnik má vlastné finančné zdroje, vytvára si rezervný fond
- sú v odvetviach energetiky, doprave, zásobovaní vodou a pod.

☐ **nadácie** (z.č.207/1996 Zb.z. o nadáciách)

- zriaďujú ich FO alebo PO
- sú to PO, účelové združenia vecí, peňažných prostriedkov, CP, a iných peniazmi ocenených hodnôt, ktoré zriaďovateľ určil na plnenie všeobecne prospešného účelu
- zriaďuje sa na rozvíjanie duchovných hodnôt, realizáciu a ochranu ľudských práv alebo iných humanitných cieľov, ochranu životného prostredia a ochranu kultúrnych pamiatok a pod.
- základné imanie musí byť pri založení minimálne 10 000.- a počas nasledujúcich 6 mesiacoch musí sa zvýšiť aspoň na 100 000.-Sk a táto suma musí existovať na konte počas celej existencie nadácie
- nesmie podnikat'
- musí mať štatút alebo stanovy, ciele, zdroje, sídlo, názov, spôsob zániku, spôsob používania príjmov...

☐ **záujmové združenia právnických osôb**

- vzniká na základe písomnej zakladateľskej zmluvy uzavretej medzi zakladateľmi a schválením založenia združenia na ustanovujúcej členskej schôdzi
- členstvo môže byť viazané na členský príspevok
- zodpovedá za nesplnenie povinností svojím majetkom
- náležitosti vzniku, fungovania a zániku sú upravené v Občianskom zákonníku

☐ **obecné podniky verejnoprospešných činností**

- obec môže verejnoprospešné služby zabezpečovať:
 - *prostredníctvom obecného (mestského) úradu* (je to vhodné pre malé obce, v minulosti mali tieto podniky charakter drobných prevádzkárňí bez právnej subjektivity)
 - *formou RO alebo PrO* (je financovaná z MR, hospodári s tzv. obslužným majetkom vo vlastníctve obce)
 - *podnikateľskými subjektami s majetkovou účasťou obce* (ako s.r.o. alebo a.s.)
 - *dodávateľským spôsobom* (FO a PO so živnostenským oprávnením na dohodnuté činnosti prostredníctvom konkurzu)